

Порецьков А.В.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПРОЗОРИСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Післявоєнна відбудова України є масштабним і стратегічним завданням, від реалізації якого залежить не лише відновлення фізичної інфраструктури, а й формування нової моделі економічного управління, заснованої на доброчесності, ефективності та довірі. У сучасних умовах глобальної інтеграції, цифровізації та посилення вимог міжнародних партнерів щодо підзвітності державних інституцій, принцип прозорості виступає не просто етичним імперативом, а системоутворювальною умовою ефективного функціонування організаційно-економічного механізму реалізації проєктів відбудови.

Забезпечення прозорості управління відновлювальними ресурсами стає необхідною передумовою раціонального використання фінансової допомоги, запобігання корупційним ризикам, підвищення рівня суспільної довіри до державних інститутів та партнерів України. Таким чином, прозорість набуває значення стратегічного принципу, який інтегрує економічні, управлінські та соціальні інтереси у процесі післявоєнного розвитку.

З огляду на масштабність руйнувань, спричинених війною та обсяг фінансової допомоги, яку Україна очікує отримати від міжнародних донорів, урядів країн-партнерів, фінансових інституцій і приватних інвесторів для відбудови, ризики неефективного використання коштів та втрати суспільної довіри є надзвичайно високими. За оцінками Світового банку (2023), загальні потреби України у відбудові перевищують 486 млрд дол. США [3, с. 9], що потребує не лише потужних фінансових інструментів, а й прозорої системи управління проектами.

Досвід реалізації міжнародних програм реконструкції (після воєнних конфліктів у Балканських країнах, Грузії, Боснії і Герцеговині) показує, що прозорість — це не лише відкритість інформації, а комплексний підхід, який включає:

- публічність процедур планування, закупівель і звітності;
- громадський моніторинг виконання проєктів;
- цифрову трансформацію процесів управління фінансами;
- запровадження стандартів good governance та compliance-контролю.

Такі підходи закріплені у нормативних актах, зокрема у Законах України «Про відкритість використання публічних коштів» [1] та «Про публічні закупівлі» [2], що встановлюють механізми доступу до інформації про використання бюджетних ресурсів та регламентують процедури відкритих закупівель. Відтак, принцип прозорості виступає основою ефективного організаційно-економічного механізму реалізації проєктів відбудови, що забезпечує не лише раціональне використання ресурсів, а й довгострокову сталість відбудови.

Організаційно-економічний механізм реалізації проєктів відбудови України охоплює систему інституцій, методів, фінансових інструментів і управлінських рішень, спрямованих на досягнення відновлювальних цілей. У його структурі прозорість виконує інтегративну функцію, яка забезпечує узгодженість між державними інтересами, вимогами донорів, очікуваннями суспільства та принципами сталого розвитку.

Основними складовими реалізації принципу прозорості є:

1. Інституційна відкритість. Передбачає доступність інформації про планування, фінансування й реалізацію проєктів через публічні електронні ресурси, зокрема портали Prozorro, Dream, eRecovery, Spending.gov.ua, що дають змогу громадянам, ЗМІ та донорам відстежувати рух коштів і результати їх використання.

2. Фінансова підзвітність. Забезпечується чіткими процедурами аудиту, контролю державних субвенцій, грантів і донорської допомоги. Особливу роль відіграє державний

фінансовий контроль та залучення незалежних аудиторських структур відповідно до міжнародних стандартів INTOSAI.

3. Цифрова трансформація управління. Використання технологій відкритих даних (open data), блокчейн-рішень, систем Business Intelligence (BI) для моніторингу показників ефективності дозволяє мінімізувати суб'єктивні впливи та підвищити достовірність інформації.

4. Громадська участь і партнерство. Прозорість реалізується через інклюзивні механізми участі громадськості в ухваленні рішень, проведенні публічних обговорень і соціального аудиту. Залучення громад до моніторингу забезпечує довіру та легітимність рішень.

Таким чином, прозорість є системним принципом управління, що формує середовище довіри між усіма учасниками процесу відбудови — державою, громадами, бізнесом і громадянами.

Ефективність реалізації проєктів післявоєнної відбудови безпосередньо залежить від рівня довіри до системи управління. Саме прозорість виступає чинником, який:

- підвищує ефективність розподілу ресурсів, оскільки дозволяє уникнути дублювання фінансування та нецільового використання коштів;
- забезпечує контроль результатів, створюючи умови для публічного моніторингу виконання проєктів;
- стимулює інституційну відповідальність, коли кожен учасник процесу — від державного органу до громади — усвідомлює свою підзвітність суспільству;
- підвищує інвестиційну привабливість, оскільки відкритість даних і наявність надійних механізмів контролю є вирішальними для залучення приватного та іноземного капіталу.

Отже, прозорість у реалізації проєктів відбудови — це не лише етична норма, а ключовий елемент організаційно-економічного механізму, що забезпечує ефективне використання ресурсів і підзвітність у сфері публічних фінансів. Впровадження прозорих підходів в управління проєктами відбудови створює підґрунтя для сталого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості України та зміцнення її міжнародного авторитету як держави, здатної реалізовувати масштабні програми розвитку на принципах доброчесності та підзвітності.

Література:

1. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11 лют. 2015 р. №183-VIII. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2020/29.pdf (дата звернення 02.11.2025).
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 груд. 2015 р. №922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 02.11.2025).
3. Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023 (English). Washington, D.C. : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807> (дата звернення 02.11.2025).